1.4. CODAREA NUMERELOR BINARE

Codificare presupune realizarea unei schimbări a formei de exprimare a informaţiei, altfel spus o translatare de limbaj.

1.4.1 REPREZENTAREA ÎN SISTEM BINAR A NUMERELOR NEGATIVE

Pentru reprezentarea în binar a unui număr negativ, primul bit din stânga reprezentării numărului este utilizat ca bit de semn astfel:

0 pentru numere **pozitive (+)**

1 pentru numere **negative (-)**

A. CODUL DIRECT

Pentru numerele negative cu **n** biţi, bitul de semn este **1** iar ceilalţi **n-1** biţi servesc pentru reprezentarea valorii absolute a numărului.

Exemplu: Reprezentarea numărului **-5** pe opt biţi în cod direct.

Convertim numărul 5 din baza 10 în baza 2 $\Rightarrow$ $5_{10} = 101_2$

Valoarea absolută a numărului **- 5** reprezentat pe 8 biţi este $\mathbf{00000101_2}$

Pentru numărul **– 5** primul bit din stânga este **1**

Numărul - 5 pe opt biţi în cod direct are valoarea $\mathbf{10000101_2}$

B. CODUL INVERS (complement faţă de 1)

Pentru numerele negative cu **n** biţi, bitul de semn este **1** iar ceilalţi **n-1** biţi servesc pentru reprezentarea valorii absolute **NEGATE** a numărului. Negarea se realizează la nivel de bit prin transformarea biţilor **0** în **1** şi a biţilor **1** în **0**.

Exemplu: Reprezentarea numărului **- 5** pe opt biţi în cod invers

Valoarea absolută a numărului **– 5** este **0000101**.

Valoarea absolută **NEGATĂ** a numărului **– 5** este **1111010**

Pentru numărul **– 5** primul bit din stânga este **1**

Numărul - 5 pe opt biţi în cod invers are valoarea $\mathbf{11111010_2}$

Valoarea numerică a unui număr negativ **N** reprezentat pe **n** biţi în cod invers se calculează cu formula:

$$C_1(N) = 2^n - 1 - V$$

unde: **n** – este numărul de biţi al reprezentării

V – este valoarea absolută a numărului reprezentat.

Exemplu: Valoarea numerică numărului **- 5** pe opt biţi în cod invers

$$C_1(N) = 2^8 - 1 - 5 = 256 - 1 - 5 = 250$$

$\mathbf{11111010_2 = 1\cdot2^7 + 1\cdot2^6 + 1\cdot2^5 + 1\cdot2^4 + 1\cdot2^3 + 0\cdot2^2 + 1\cdot2^1 + 0\cdot2^0 = 250_{10}}$

C. CODUL COMPLEMENTAR (complement faţă de 2)

Pentru reprezentarea numerelor negative în cod complementar se parcurg etapele:

Se reprezintă numărul negativ în valoare absolută pe opt biţi

Se transformă biţii **0** în **1** şi biţii **1** în **0**

Rezultatul obţinut se adună cu **1**

Exemplu: Reprezentarea numărului **- 5** pe opt biţi în cod complementar

Valoarea absolută a numărului **– 5** este **l- 5l = 5**

Numărul **5** în sistem binar pe opt biţi are valoarea **00000101**

După transformare se obţine numărul **11111010**

Adunăm numărul obţinut cu **1** **11111010 +**

$$\begin{array}{r} 11111010 \\ 1 \\ \hline 11111011 \end{array}$$

Numărul negativ – 5 în cod complementar are valoarea 11111011

Valoarea numerică a unui număr negativ **N** reprezentat pe **n** biţi în cod complementar se calculează cu formula:

$$C_2(N) = 2^n - V$$

unde: **n** – este numărul de biţi al reprezentării

V – este valoarea absolută a numărului reprezentat.

Exemplu: Valoarea numerică numărului **- 5** pe opt biţi în cod complementar.

$$C_2(N) = 2^8 - 5 = 256 - 5 = 251$$

$\mathbf{11111011_2 = 1 \cdot 2^7 + 1 \cdot 2^6 + 1 \cdot 2^5 + 1 \cdot 2^4 + 1 \cdot 2^3 + 0 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^1 + 1 \cdot 2^0 = 251_{10}}$

CONCLUZII:

În codul complementar ***bitul din stânga*** rămâne întotdeauna ***bit de semn***.

Avantajul reprezentării numerelor în cod complementar faţă de reprezentarea în celelalte coduri este că prin adunarea numărului reprezentat cu complementul său faţă de 2 se obţine rezultatul **0**.

Codul complementar este cel mai utilizat pentru reprezentarea numerelor algebrice în calculator.

- Suma cifrelor de pe coloana respectivă se adună cu transportorul de deasupra coloanei care ATENŢIE! are valoarea 1;
- Rezultatul adunării se transformă în hexazecimal (conform tabelului 1.1 din secţiunea 3) şi reprezintă *rezultatul adunării* de pe coloana respectivă.

<u>Exemple de adunare a două numere hexazecimale</u>

Exemplul 1.

$$\begin{array}{rl} & 6\,D\,8\,A\,3\,2_{16} \\ + & 3\,3\,E\,4\,C\,8_{16} \\ \hline \end{array} \Rightarrow \begin{array}{rcccccc} & +1 & +1 & & & & \\ & 6 & 13 & 8 & 10 & 3 & 2 \\ + & 3 & 3 & 15 & 4 & 12 & 8 \\ \hline & 10 & (16+1) & (16+6) & 14 & 15 & 10 \end{array} \Rightarrow \begin{array}{rl} & 6\,D\,8\,A\,3\,2_{16} \\ + & 3\,3\,E\,4\,C\,8_{16} \\ \hline & A\,1\,6\,E\,F\,A_{16} \end{array}$$

$2 + 8 = 10 = A_{16}$	transport 0	$\Rightarrow$ prima cifră (din dreapta) este A
$3 + 12 = 15 = F$	transport 0	$\Rightarrow$ a doua cifră este F
$10 + 4 = 14 = E$	transport 0	$\Rightarrow$ a treia cifră este E
$8 + 14 = 22 = 16 + 6 = 6$	transport 1	$\Rightarrow$ a patra cifră este 6
$13 + 3 + 1 = 17 = 16 + 1 = 1$	transport 1	$\Rightarrow$ a cincea cifră este 1
$6 + 3 + 1 = 10 = A$	transport 0	$\Rightarrow$ a şasea cifră este A

Exemplul 2.

$$\begin{array}{rcccc} & 1 & 1 & 1 & \\ & A & 3 & D & 4_{16} \\ + & C & F & E & B_{16} \\ \hline 1 & 7 & 3 & B & F_{16} \end{array}$$

Exemplul 3.

$$\begin{array}{rcccc} & 1 & 1 & 1 & \\ & 2 & A & 5 & 7_{16} \\ + & 5 & 7 & B & 9_{16} \\ \hline & 8 & 2 & 1 & 0_{16} \end{array}$$

Exemplul 4.

$$\begin{array}{rcccc} & 1 & & 1 & \\ & 1 & 9 & B & 9_{16} \\ + & C & 7 & E & 6_{16} \\ \hline & E & 1 & 9 & F_{16} \end{array}$$

D. SCĂDEREA NUMERELOR HEXAZECIMALE

Reguli:

- Scăderea se face ca în sistemul zecimal, prin scrierea numerelor unul sub altul;
- Înainte de a efectua scăderile, caracterele alfabetice (A, B,C,D,E,F) se înlocuiesc cu valorile lor în zecimal (10,11,12,13,14,15) – vezi tabelul 1.3 din secţiunea 1.1;
- Dacă prin scăderea caracterelor de pe o coloana rezultatul obţinut este negativ (numărul de sus este mai mic decât numărul de jos), se împrumută de pe următoarea coloană din stânga o unitate în hexazecimal care înseamnă 16 unităţi în zecimal;

1.4.2 CODURI NUMERICE

Sistemele digitale efectuează calculele interne cu ajutorul numerelor binare dar majoritatea utilizatorilor preferă să lucreze cu numere zecimale. Din această cauză au fost create interfeţe cu exteriorul a sistemelor digitale care pot prelua, prelucra şi afişa valori zecimale.

Prin urmare un număr zecimal este reprezentat într-un sistem digital printr-un şir de biţi, diverse combinaţii ale valorilor din şir reprezentând diferite numere zecimale. Mulţimea formată din şiruri de *n* biţi, în care fiecare şir de biţi reprezintă câte un număr sau element, se numeşte ***COD***.

O combinaţie determinată de valorile a *n* biţi se numeşte ***CUVÂNT DE COD***.

Pentru reprezentarea cifrelor sistemului de numeraţie zecimal sunt necesari minimum 4 biţi deoarece numărul de cifre zecimale este 10, iar acest număr este mai mare decât $\mathbf{2^3}$ care se reprezintă pe **4** biţi.

A. CODURI ZECIMAL – BINARE (BCD)

În clasa de coduri zecimal-binare (**B**inary **C**oded **D**ecimal) mulţimea **X** a sursei primare de informaţii care trebuie codificată este formată din simbolurile cifrelor sistemului zecimal, iar mulţimea cuvintelor de cod trebuie să conţină cel puţin 10 cuvinte distincte.

X = {0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9}.

Cuvintele de cod trebuie să aibă cel puţin **4 biţi,** deoarece $\mathbf{2^3} < 10 < \mathbf{2^4} = \mathbf{16}$

Stabilind corespondenţa între cele **10** cifre ale sistemului zecimal şi cele **16** cuvinte binare de **4 biţi**, se pot obţine în total $\boldsymbol{C_{16}^{10}}$ **= 29.059.430.400** posibilităţi de codificare.

Codurile zecimal – binare se clasifică astfel (vezi **tabelul 1.6**):

- Coduri ponderate:
  - Codul 8421;
  - Codul 2421;
  - Codul 4221;
  - Codul 7421;
- Coduri neponderate:
  - Codul Exces 3;
  - Codul Gray;
  - Codul 2 din 5;
  - Codul 8421 cu bit de paritate.

Tabelul 1.6. Coduri zecimal-binare

Numere în zecimal	**CODURI ZECIMAL-BINARE**							
	Coduri ponderate				**Coduri neponderate**			
	8421	**2421**	**4221**	**7421**	**Exces3**	**Gray**	**2 din5**	**8421 cu bit de paritate impară**
0	0000	0000	0000	0000	0011	0000	00011	10000
1	0001	0001	0001	0001	0100	0001	00101	00001
2	0010	0010	0010	0010	0101	0011	00110	00010
3	0011	0011	0011	0011	0110	0010	01001	10011
4	0100	0100	0100	0100	0111	0110	01010	00100
5	0101	1011	1001	0101	1000	0111	01100	10101
6	0110	1100	1100	0110	1001	0101	10001	10110
7	0111	1101	1101	0111	1010	0100	10010	00111
8	1000	1110	1110	1001	1011	1100	10100	01000
9	1001	1111	1111	1010	1100	1101	11000	11001

A1. CODURI PONDERATE

Cel mai utilizat cod ponderat este codul 8421. Acest cod se mai numeşte codul zecimal-binar natural **NBCD** (**N**atural-**B**inary-**C**oded-**D**ecimal), în terminologia curentă este definit impropriu doar codul **BCD**.

Bitul **0** are ponderea **1(2^0)**, bitul **1** are ponderea **2 (2^1)**, bitul **2** are ponderea **4 (2^2)**, bitul **3** are ponderea **8 (2^3)**. Deci în codul 8421 ponderile biţilor sunt 8, 4, 2, 1.

Se observă că ponderea unui bit este egală cu notaţia codului corespunzătoare bitului respectiv.

Aceeaşi regulă de fixare a ponderii bitului din cuvântul de cod, egală cu cea din notaţia codului, se respectă la toate celelalte coduri ponderate.

După cum se observă din **Tabelul 1.6** pentru fiecare caracter zecimal corespunde un cod de 4 biţi. Pentru a transforma codul binar în număr zecimal se înmulţeşte baza sistemului binar (**2**) cu ponderea bitului corespunzător şi se adună rezultatele.

Exemple:

Codul $\mathbf{0111_{8421}}$ se scrie $\mathbf{0 \cdot 2^3 + 1 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^1 + 1 \cdot 2^0 = 0 + 4 + 2 + 1 = 7}$

Codul $\mathbf{0111_{8421}}$ se mai poate scrie $\mathbf{0 \cdot 8 + 1 \cdot 4 + 1 \cdot 2 + 1 \cdot 1 = 0 + 4 + 2 + 1 = 7}$

Codul $\mathbf{1110_{2421}}$ se scrie $\mathbf{1 \cdot 2^1 + 1 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^1 + 0 \cdot 2^0 = 2 + 4 + 2 + 0 = 8}$

Codul $\mathbf{1110_{2421}}$ se mai poate scrie $\mathbf{1 \cdot 2 + 1 \cdot 4 + 1 \cdot 2 + 0 \cdot 1 = 2 + 4 + 2 + 1 = 8}$

Codul $\mathbf{1101_{4221}}$ se scrie $\mathbf{1 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^1 + 0 \cdot 2^1 + 1 \cdot 2^0 = 4 + 2 + 0 + 1 = 7}$

Codul $\mathbf{1101_{4221}}$ se mai poate scrie $\mathbf{1 \cdot 4 + 1 \cdot 2 + 0 \cdot 2 + 1 \cdot 1 = 4 + 2 + 0 + 1 = 7}$

Codul $\mathbf{1010_{7421}}$ se scrie $\mathbf{1 \cdot 7 + 0 \cdot 4 + 1 \cdot 2 + 0 \cdot 1 = 7 + 0 + 2 + 0 = 9}$

Numerele pot fi reprezentate în **BCD** prin cuvinte de orice lungime folosindu-se câte **1 octet (8 biţi)** pentru fiecare combinaţie de două cifre. Numerele **BCD** precedate de semn prezintă un bit suplimentar pentru semn (primul bit din stânga).

A2. CODURI NEPONDERATE

1. Codul EXCES 3

Codul EXCES 3 se obţine din cuvântul de cod **8421**, al cifrei zecimale respective, la care se adună **0011**, adică **3** în binar.

EXEMPLU:

Reprezentarea cifrei 8 în cod EXCES 3.

Cifra **8** în codul **8421** are valoarea **1000**

Pentru reprezentarea în codul EXCES 3 se adună **1000 + 0011 = 1011**

Valoarea cifrei **8** în codul **EXCES 3** este **1011**

Utilizând codul **EXCES 3**, se poate face distincţie între lipsa unei informaţii înscrise într-un registru sau locaţie de memorie şi înscrierea valorii zero. (0000 reprezintă lipsa unei informaţii, iar zero este codificat prin 0011)

2. Codul 2 din 5

Acest cod se utilizează pentru reprezentarea numerelor zecimale printr-un grup de **5 biţi** din care numai doi biţi sunt semnificativi (au valorile egale cu **1**). În acest fel se realizează o unicitate a reprezentării, deoarece din cele 32 numere posibile cu 5 biţi (2^5) numai 10 satisfac condiţia 2 din 5. Numerele care satisfac condiţia **2 din 5** sunt prezentate în **tabelul 1.6**.

Acest cod creează posibilitatea *detectării erorilor multiple la transmiterea informaţiei*.

3. Codul 8421 cu bit de paritate.

Acest cod este un ***cod detector de erori***. Codul conţine un bit suplimentar numit **bit de paritate** care este primul bit din stânga numărului reprezentat în acest cod. Codul se obţine din codul **8421** prin adăugarea unui bit de paritate în faţa codului **8421** care reprezintă un anumit număr. Bitul de paritate se poate alege astfel încât numărul total al biţilor cu valoare **1**, în exprimarea numărului, să fie **par** respectiv **impar**.

Acest cod se utilizează pentru *verificarea transmiterii corecte a informaţiei*

4. Codul GRAY

Codul Gray este un cod digital care acceptă modificarea unui singur bit din cuvântul de cod, la trecerea dintre două cuvinte de cod succesive (trecerea de la o cifră zecimală la următoarea cifră zecimală).

Această proprietate face ca acest cod să fie utilizat la dispozitivele de codare circulare (diverse traductoare unghiulare de poziţie).

Codul **gray** se obţine din codul **8421** astfel (vezi **tabelul 1.7**):

- $\mathbf{G_0}$ – repetă primele **două** locaţii ale lui $\mathbf{B_0}$, după care se reflectă din două în două locaţii astfel: **01 10 01 10 01 10 01 10;**
- $\mathbf{G_1}$ – repetă primele **patru** locaţii ale lui $\mathbf{B_1}$**,** după care se reflectă din patru în patru locaţii astfel: **0011 1100 0011 1100;**
- $\mathbf{G_2}$ – repetă primele **opt** locaţii ale lui $\mathbf{B_2}$**,** după care se reflectă din opt în opt astfel: **00001111 11110000;**
- $\mathbf{G_3}$ – repetă $\mathbf{B_3}$.

Tabelul 1.7 – Tabelul de adevăr al convertorului de cod **8421 – gray**

Număr zecimal	**CODUL 8421**				**CODUL GRAY**			
	B3	**B2**	**B1**	**B0**	**G3**	**G2**	**G1**	**G0**
0	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
1	**0**	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**	**1**
2	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**	**1**	**1**
3	**0**	**0**	**1**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**
4	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**	**1**	**1**	**0**
5	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**	**1**	**1**	**1**
6	**0**	**1**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**
7	**0**	**1**	**1**	**1**	**0**	**1**	**0**	**0**
8	**1**	**0**	**0**	**0**	**1**	**1**	**0**	**0**
9	**1**	**0**	**0**	**1**	**1**	**1**	**0**	**1**
10	**1**	**0**	**1**	**0**	**1**	**1**	**1**	**1**
11	**1**	**0**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**0**
12	**1**	**1**	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**
13	**1**	**1**	**0**	**1**	**1**	**0**	**1**	**1**
14	**1**	**1**	**1**	**0**	**1**	**0**	**0**	**1**
15	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**0**	**0**	**0**

Codul **Gray** are proprietatea de adiacenţă, adică trecerea de la o cifră zecimală la următoarea sau precedenta necesită modificarea unui singur bit din cuvântul de cod.
Codul **Gray** este util pentru mărimile care cresc sau descresc succesiv.

1.4.3 CODURI ALFANUMERICE

Codurile alfanumerice conţin cifre, litere şi semne speciale care se numesc ***caractere***.

Cel mai utilizat cod alfanumeric este codul **ASCII** *(The American Standard Code for Information Interchange – codul american standardizat pentru schimbul de informaţii)*

Codul **ASCII** utilizează **7 biţi** pentru a codifica 128 de caractere diferite (vezi **Tabelul 1.8**).

Codul **ASCII** conţine litere mari, litere mici, cifre, sisteme de punctuaţie şi diverse caractere de comandă care nu se tipăresc.

Tabelul 1.8 – Codul **ASCII**

$b_3b_2b_1b_0$	**b_6 b_4 b_5**							
	000	**001**	**010**	**011**	**100**	**101**	**110**	**111**
0000	NULL	DLE		0	@	P	`	p
0001	SOH	DC1	!	1	A	Q	a	q
0010	STX	DC2	"	2	B	R	b	r
0011	ETX	DC3	#	3	C	S	c	s
0100	EOT	DC4	$	4	D	T	d	t
0101	ENQ	NAK	%	5	E	U	e	u
0110	ACK	SYN	&	6	F	V	f	v
0111	BEL	ETB	'	7	G	W	g	w
1000	BS	CAN	(	8	H	X	h	x
1001	HT	EM	)	9	I	Y	i	y
1010	LF	SUB	*	:	J	Z	j	z
1011	VT	ESC	+	;	K	[	k	{
1100	FF	FS	,	<	L	\	l	|
1101	CR	GS	-	=	M	]	m	}
1110	SO	RS	.	>	N	^	n	~
1111	SI	US	/	?	O	_	o	DEL

EXEMPLE de reprezentare în ASCII a caracterelor:

C – 100 0011 (coloana **100** linia **0011**)

& – 010 0110 (coloana **010** linia **0110**)

9 - 011 1001 (coloana **011** linia **1001**).